

Selvitys 14.6.2021 Emilia Koikkalaisen jättämään valtuustoaloitteeseen

Keuruun tulisi siirtyä varhaiskasvatuksessa perusopetuslain mukaiseen kolmiportaiseen tuen malliin

1. Varhaiskasvatuksen tuen järjestäminen kolmiportaisena tukena

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ja toimintaa ohjaa Varhaiskasvatuslaki. Varhaiskasvatuslain (540/2018) 21§:n (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet) mukaan:

"Opetushallitus määrää tähän lakiin perustuen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tarkoituksena on edistää varhaiskasvatuksen yhdenvertaista toteuttamista koko maassa, toteuttaa tässä laissa säädettyjä varhaiskasvatuksen tavoitteita sekä ohjata varhaiskasvatuksen laadun kehittämistä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lapsen vanhempien tai muiden huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä. Opetushallitus valmistelee perusteet yhteistyössä tarvittavien tahojen kanssa."

Lisäksi Varhaiskasvatuslain 22 §:n (Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat) mukaan:

"Kunta, kuntayhtymä ja yksityinen palveluntuottaja laatii valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman. Suunnitelma voidaan laatia palvelujen tuottaja-, yksikkö-, ryhmä- tai toimintamuotokohtaisesti, ja siinä otetaan huomioon pedagogiset painotukset ja muut varhaiskasvatuksen järjestämisen kannalta merkitykselliset valtakunnallisia varhaiskasvatussuunnitelman perusteita täydentävät seikat. Kunnat voivat tehdä yhteisen suunnitelman.

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa on otettava huomioon yhteistyö varhaiskasvatuksen, opetuksen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten ja muiden 7 §:ssä tarkoitettujen yhteistyötahojen välillä sekä luotava tarvittavat yhteistyörakenteet."

Laissa määritellyssä varhaiskasvatussuunnitelmien perusteissa (liite 1) luvussa 5. *Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki* määritellään varhaiskasvatustoiminnassa käytettävissä olevat tukikeinot. Perustetekstin mukaan lasten tuki voi sisältää pedagogisia, rakenteellisia ja hyvinvointia tukevia muita järjestelyjä. Liitteessä 2 on esitetty Keuruun täsmennykset ja tuen järjestämisen tavat perustetekstien pohjalta. Varhaiskasvatuksen perusteissa tai varhaiskasvatuslaissa ei tunneta kolmiportaista tuen järjestelmää. Kolmiportainen tuki kuuluu esi- ja perusopetukseen ja siitä on tarkemmin määritelty Perusopetuslaissa (16a § ja 17 §) sekä esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

Nykyisen hallitusohjelman yhtenä tavoitteena on kaventaa ja ennaltaehkäistä oppimiseroja sekä vahvistaa oppimisen tukea. Opetus- ja kulttuuriministeriö on parhaillaan valmistelemassa tuen järjestämisen periaatteiden tarkentamista sekä varhaiskasvatuksen että perusopetuksen osalta siten, että varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen tuen malleilla on yhteys toisiinsa. Varhaiskasvatuslakiin on tulossa sitä kautta muutoksia tuen järjestämiseen liittyen. Laissa on tarkoitus säätää lapsen oikeudesta annettavaan tukeen ja perustoimintana, tehostettuna tai erityisenä tukena annettavasta tuesta, tuen toteutuksesta sekä tuen tarpeen arvioinnista, hallintopäätöksen tekemisestä sekä muutoksenhausta. Lain on tarkoitus astua voimaan 1.8.2022.

Lain muuttuessa myös Keuruulla aletaan valmistella varhaiskasvatuksen tuen järjestämistä uuden lain mukaisesti.

2. Varhaiskasvatuksen erityisopettajien vaihtuvuus

Viimeisen viiden vuoden aikana varhaiskasvatuksesta on irtisanoutunut varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävistä kolme henkilöä. Syinä ovat olleet työnsaanti omalta kotipaikkakunnalta, muutto omalle kotipaikkakunnalle ja työllistyminen siellä sekä työpaikan vaihto henkilökohtaisista syistä.

Ylipäänsä varhaiskasvatukseen on vaikea saada päteviä henkilöitä. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat eivät ole tästä poikkeus. Keuruulla on olemassa kolme erityisopettajan vakanssia, joista on saatu täytettyä viimeisen kahden toimintakauden aikana vain kaksi. Päteviä hakijoita avoimiin virkoihin ei ole, mikä on valtakunnallinen ja osin koulutuspoliittinen ongelma. Erityisopettajan työ on haastavaa asiantuntijatyötä ja vaatii useamman vuoden sisäajoa kunnan toimintaan ja ympäröivään palvelujärjestelmään.

Selvityksen antajat:

Varhaiskasvatuksen vastaava Paula Vulli
Varhaiskasvatuksen vastaava Ulla Nybacka
Sivistysjohtaja Marika Savukoski

5. LAPSEN KEHITYKSEN JA OPPIMISEN TUKEA

Varhaiskasvatuksessa lapsen kehitystä ja oppimista tuetaan lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen aikana sekä lapsen aloittaessa esiopetuksen.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Kehityksen ja oppimisen tuki on osa laadukasta varhaiskasvatuksen toimintaa ja kuuluu kaikille sitä tarvitseville lapsille. Varhaiskasvatuksessa tunnistetaan lapsen tuen tarve ja järjestetään tarkoituksenmukaista tukea tarpeen ilmettyä, tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä⁸⁹. Riittävän aikaisella ja oikein kohdennetulla tuella voidaan edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla voidaan ehkäistä lapsen ongelmien syntymistä, kasvamista ja monimuotoistumista. Varhaiskasvatusta toteutetaan inklusion periaatteiden mukaisesti.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen ja kehitykseen liittyvät tarpeet. Kehityksen ja oppimisen tuki rakentuu lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä.

Lapsen tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa yhteistyö lapsen, huoltajan, varhaiskasvatuksen opettajan, varhaiskasvatuksen erityisopettajan sekä varhaiskasvatuksen muun henkilöstön kanssa on tärkeää. Tuen tarpeen havainnointi ja tuen antaminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnkuviansa ja vastuidensa mukaan. Varhaiskasvatuksen erityisopettajien osaamista hyödynnetään tuen tarpeessa olevien lasten erityisopetus- ja kasvatustehtävissä sekä muun henkilöstön konsultoinnissa ja ohjauksessa⁹⁰. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijat osallistuvat tarpeen mukaan lapsen tuen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin⁹¹. Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä heidän tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi edellyttää sitä.⁹²

⁸⁹ Varhaiskasvatustalaki 7 §

⁹⁰ Varhaiskasvatustalaki 30 § ja HE 40/2018 vp, s.103

⁹¹ Varhaiskasvatustalaki 7 §

⁹² Varhaiskasvatustalaki 23 §

Lapsen tarvitsema tuki kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Siihen kirjataan lapsen kehityksen ja oppimisen tukeen liittyvät vastuut ja työnjako, tukitoimenpiteet sekä niiden toteuttamistapa ja arviointi⁹³.

Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Tuki annetaan ensisijaisesti erilaisin joustavin järjestelyin lapsen omassa päiväkotitai perhepäivähoitoryhmässä. Lapsiryhmän kokoa arvioitaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu ja tuen tarve ja se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa⁹⁴.

Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia, joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Lapsen edun vaatiessa tukea voidaan järjestää myös osittain tai kokonaan erityisryhmässä.⁹⁵

Tukea voidaan antaa myös avoimessa varhaiskasvatuksessa varhaiskasvatuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Yhteistyössä huoltajien kanssa voidaan myös sopia, että lapsi siirtyy päiväkotiin säännölliseen varhaiskasvatukseen saadakseen tarvitsemaansa tukea.

5.2 Yhteistyö lapsen, huoltajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa tuen aikana

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa⁹⁶. Huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu erityisesti, kun lapsella on tuen tarvetta. Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta, kuten lastenneuvolasta, kasvatus- ja perheneuvolasta tai vammaispalveluista. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä.⁹⁷

Huoltajan kanssa keskustellaan tuen saamisen mahdollisuudesta ja tuen keskeisistä periaatteista. Hänen kanssaan sovitaan lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla.

93 Varhaiskasvatuslaki 23 §

94 Varhaiskasvatuslaki 34 ja 35 § sekä HE 40/2018 vp, s.105-106

95 Varhaiskasvatuslaki 34 ja 35 §

96 Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti kohdat 1 ja 10

97 Varhaiskasvatuslaki 7 § ja HE 40/2018 vp, s. 87-88

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Lapsen tuen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön. Varhaiskasvatuksessa lapsi saa tarvitsemaansa kehityksen ja oppimisen tukea etunsa mukaisesti, vaikka huoltajat eivät sitoutuisikaan yhteistyöhön.⁹⁸

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvolan ja muiden sosiaalitoimen palvelujen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisien puuttumista. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä⁹⁹.

Varhaiskasvatusta järjestetään myös erikoissairaanhoidon piirissä. Varhaiskasvatuspalvelujen ja sairaalan tai muun laitoksen keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen jatkuvuus lapsen kunnon ja jaksamisen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden säilymiseen.

Vaikeasti vammaiset ja sairaat lapset voivat tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta¹⁰⁰. Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehtoista määrätään Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa¹⁰¹.

5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtavoilla. Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia.

Lapsen tuen tarve voi olla lyhytaikaista ja vähäistä. Silloin voi riittää yksittäinen tuen muoto tai järjestelyt, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman nopeasti ja varhaisessa vaiheessa. Osa lapsista tarvitsee enemmän ja säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tuen muotoja toisiaan täydentävinä.

⁹⁸ Varhaiskasvatuslaki 3, 4, 40 ja 41 §

⁹⁹ Varhaiskasvatuslaki 40–42 §

¹⁰⁰ Perusopetuslaki (628/1998) 25 § 2 momentti

¹⁰¹ Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 5.5 Erityinen tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle voidaan antaa tukea monin tavoin. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tuki voi sisältää **pedagogisia, rakenteellisia ja hyvinvointia tukevia muita järjestelyjä**. **Pedagogisia järjestelyjä** ovat esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajan¹⁰² konsultoiva tai jaksottainen tuki, lapsikohtainen ohjaaminen, tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä erityisten apuvälineiden sekä tieto- ja viestintäteknologian käyttö. Lapsen tukeen voi myös kuulua viittomien ja kuvien käyttö tai muu kielen ja kommunikoinnin tukeminen. **Rakenteellisia järjestelyjä** ovat muun muassa ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoitukseen tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut. **Hyvinvointia tukevia muita järjestelyjä** ovat esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio.

Kun tuen tarve johtuu lapsen vaikeasta vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästymästä tai sosioemotionaaliseen kehitykseen liittyvästä tuen tarpeesta, tarvitsee lapsi yleensä kokoaikaista, jatkuvaa ja yksilöllistä tukea. Tällöin lapsella on usealla kehityksen osa-alueella haasteita tai jollakin alueella erittäin suuri tuen tarve. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki vertaisryhmässä edellyttää suunnitelmallisuutta, erityisosaamista sekä mahdollisesti erilaisia järjestelyjä tai apuvälineitä. Lapsi tarvitsee apua ryhmässä toimimiseen, toiminnallista eriyttämistä sekä aikaa perustaitojen harjoitteluun. Tällöin tuki voi edellyttää henkilöstön erityispedagogisen tai sairaanhoidollisen osaamisen vahvistamista tai monialaista yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa.

Kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukeminen edellyttää jatkuvaa havainnointia, dokumentointia ja arviointia lapsen tuen tarpeista ja toimenpiteiden vaikutuksista ja riittävydestä. Ensimmäiseksi tarkastellaan käytössä olevia toimintatapoja ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja. Arvioinnin ja sen pohjalta tapahtuvan tuen suunnittelun on hyvä perustua riittävän monialaiseen asiantuntemukseen.

5.4 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettaja ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa tuetaan. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa (luku 1.3).

102 Varhaiskasvatustaki 30 §

Tuen toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan vähintään kerran vuodessa. Annetun tuen vaikuttavuutta tulee arvioida säännöllisesti, ja suunnitelmaa tulee muuttaa tarpeen mukaan. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen tulee kirjata ja tavoitteita muuttaa uutta tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

Kun lapsi saa kehitykseensä ja oppimiseensa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa tulee kirjata luvussa 1.3 kuvatun lisäksi seuraavat asiat:

Pedagogiset ja rakenteelliset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- henkilöstön mitoitukseen ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut esimerkiksi, toiminnan eriyttäminen, lapsikohtainen ohjaaminen, pienryhmätoiminta tai viittomien ja kuvien käyttö
- tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden, kuten varhaiskasvatuksen erityisopettajan palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut

Tuen seuranta ja arviointi

- tavoitteiden toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi sekä arviointiajankohdat.

5.5 Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan kehityksen ja oppimisen tuen järjestämisen käytännöt eri toimintamuodoissa.

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan

- kehityksen ja oppimisen tuen järjestämistä ohjaavat paikalliset periaatteet ja käytännöt
- lapsen tuen tarpeen arviointiin liittyvät käytännöt ja vastuut
- tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa: pedagogiset, rakenteelliset ja hyvinvointia tukevat järjestelyt

- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman täydentäminen tuen näkökulmasta luvun 5.4 mukaisesti. Suunnitelman laatimiseen ja arviointiin liittyvät paikalliset vastuut ja käytännöt
- lasten ja huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön käytännöt tuen aikana
- monialainen yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- toiminta siirtymävaiheissa ja tiedonsiirtoon liittyvät käytännöt varhaiskasvatuksen aikana ja siirryttäessä esiopetukseen.

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa määritellään tulkitsemis- ja avustamispalveluihin sekä apuvälineisiin liittyvät hallinnolliset käytänteet varhaiskasvatuksen järjestäjän päättämällä tavalla.

5.5 LAPSEN KEHITYKSEN JA OPPIMISEN TUKEMINEN KEURUULLA

Varhaiskasvatuksessa toiminta suunnitellaan kunkin lapsiryhmän ja kunkin lapsen yksilöllisen tuen tarpeen mukaisesti. Varhaiskasvatuksessa pyritään takaamaan kunkin lapsen kokonaisvaltainen oppimisen ja kasvun tuki suunnitelmallisella ja pedagogisella toiminnalla, jossa lapsen ääni pääsee kuuluviin ja jokainen lapsi pääsee osallistumaan toimintaan kukin omalla tasollaan.

Varhaiskasvatuksessa pyritään varhaiseen puuttumiseen, mikä tarkoittaa sitä, että lapsen kasvun ja oppimisen tuki aloitetaan heti, kun huoli lapsen kehityksestä tai oppimisesta herää, ja tuen tarve on havaittu. Varhaiseen puuttumiseen pyritään johdonmukaisella ja jatkuvalla havainnoinnilla sekä dokumentoinnilla.

Kokonaisvaltainen lapsen kehityksen ja oppimisen tuki mahdollistuu toimivalla **tiimityöskentelyllä**, jolloin toiminta on hyvin suunniteltua, sitoutunutta ja monipuolista. Tiimityöskentelyssä on hyvä huomioida kunkin työntekijän vahvuuksia toiminnan suunnittelussa. Tiimin on myös organisoitava ajankäyttönsä niin, että yhteiselle suunnittelulle on aikaa.

Suunnitelmallisuus takaa sen, että kaikki työntekijät tietävät omat työtehtävänsä ryhmässä. Tällöin toiminta pysyy monipuolisena, strukturoituna ja selkeänä, mikä takaa rauhallisemman oppimisympäristön lapselle.

Oppimisympäristöä strukturoimalla voidaan tukea jokaisen lapsen oppimista ja kehitystä. Oppimisympäristön strukturoinnilla tarkoitetaan ympäristön selkeyttämistä ja jäsentämistä niin että se tukee lapsen oppimista ja osallisuutta.

Osallisuus taataan siten, että jokainen lapsi pääsee osallistumaan toimintaan oman kehitystasonsa mukaisesti. Osallistamisen tapoja on useita ja tämä otetaan huomioon pienryhmiä suunniteltaessa siten, että jokaisen lapsen vahvuudet ja tuen tarpeet on suunnittelussa otettu huomioon. Ryhmissä on käytössä kuvat kommunikoinnin tukena sekä tarvittaessa viittomat, joilla tuetaan osallisuutta niillä lapsilla, jotka eivät ilmaise itseään vielä puheella.

Fyysistä oppimisympäristöä voidaan strukturoida järjestämällä ympäristö niin, että se on selkeä ja siellä kaikella on paikkansa. Kuvat auttavat lasta hahmottamaan sekä jäsentämään ympäristöään ja siellä olevia asioita. Lapselle voidaan tehdä kuvitettu päiväjärjestys, joka käydään läpi kaikissa siirtymissä tai aina kun siirrytään toimesta toiseen. Kuvat ovat lapselle ikään kuin opaskylttejä mistä mitään löytyy. Rauhallinen ja hyvin strukturoitu fyysinen oppimisympäristö vähentää levottomuutta. Oppimisympäristöä muokkaamalla pystytään vaikuttamaan hyvin paljon lapsen keskittymiseen ja tarkkaavaisuuteen.

- paikan valinta ruokailussa, ryhmätoiminnassa, jonottaessa siten, että ympäristöärsykkeet on minimoitu ja aikuisen fyysinen ohjaus on tarvittaessa saatavilla

Sosiaalista oppimisympäristöä voidaan strukturoida luomalla ryhmään myönteinen, hyväksyvä ja kannustava vuorovaikutuksen aikuisen mallittamana. Myönteinen vuorovaikutus ohjaa lasta oikeaan ja on täten selkeä ja kannustava. Myös yhdessä sovitut ja selkeät ryhmän säännöt strukturoivat lapsen sosiaalista oppimisympäristöä.

Pienryhmätoiminnassa lapset jaetaan pienempiin ryhmiin, jossa lapsen oppimista ja kasvua voidaan tukea yksilöllisesti. Pienryhmässä lapselle voidaan taata myös kuulluksi ja nähdyksi tuleminen ja lasta voidaan havainnoida paremmin. Keuruun varhaiskasvatuksessa pienryhmätoiminnan aihepiirejä voivat olla mm.

- Askeleittain, sosiaalisia ja tunnetaitoja tukeva ohjelma

Keuruun varhaiskasvatussuunnitelma

- KILI, kieli- ja liikunta ryhmä
- kielikerho S2 lapsille

Arjen työkaluilla edistetään lapsen oppimista ja kasvua, jäsentämällä ja selkeyttämällä oppimisympäristöä. Niitä tulee käyttää ryhmässä säännöllisesti ja johdonmukaisesti. Näin lapsi pystyy keskittymään ja oppimaan uusia asioita selkeässä ja rauhallisessa ympäristössä.

Oppimisympäristön muokkaaminen

- struktuuri
- kuvat
- ympäristön rauhallisuus
- myönteisyys ja osallisuus Kuvien käyttö arjessa
- kuvitettu päiväjärjestys
- kuvanauha arjessa
- kuvataulut esim. ruokailusta, leikeistä
- kuvat oppimisympäristössä ohjaamassa lasta
- laulujen kuvittaminen
- kuvitettu reissuvihko

Pienryhmätoiminta

- toiminnan monipuolisuus ja suunnitelmallisuus o tiimityön ja suunnittelun merkitys korostuu pienryhmätoiminnan toteutumisessa
- yhteistyö kodin kanssa/ kodin tarjoama tuki
- yksilöllistäminen
 - o tehtävien yksilöllistäminen
 - o yksilöllinen ohjaus
 - o ohjeiden pilkkominen/ kuvittaminen/pikapiirtäminen

Keuruun kaupungin varhaiskasvatuksen tuen suunnitelma

Keuruun varhaiskasvatuksessa lapsen tuki voi sisältää pedagogisia, rakenteellisia ja hyvinvointia tukevia muita järjestelyjä seuraavasti:

1. Pedagogisia ratkaisuja ovat oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut, lapsikohtaiset opetusmenetelmät ja työskentelytavat, tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä erityisten apuvälineiden käyttö. Lapsen tukeen voi liittyä myös viittomien ja kuvien käyttö tai muu kielen ja kommunikoinnin tukeminen. Oppimisympäristöön liittyviä ratkaisuja ovat struktuuri (fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen), myönteinen vuorovaikutus sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Pedagogisissa ratkaisuissa kuvataan myös ryhmässä käytettävät opetusmuodot, sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajan työpanos. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja konsultoi ryhmän henkilökuntaa ja tarjoaa erilaisia erityispedagogisia ratkaisuja ryhmän käyttöön, vahvistaen näin ryhmän omaa pedagogiikkaa. Pedagoginen tuki on kokonaisvaltaista tukea eri toimintojen ohessa. Pedagogiset ratkaisut mietitään kunkin lapsen tuen tarpeen huomioon ottaen. Oppimisympäristöihin liittyvissä ratkaisuissa kuvataan, kuinka oppimisympäristöä on muokattu, jotta se palvelee lapsen tuen tarvetta esim. äänieristys, struktuuri jne. Opetusmenetelmissä ja työskentelytavoissa kuvataan esimerkiksi, hyötyykö lapsi yksilöllisestä ohjauksesta, tarvitseeko lapsi kuvitetut/pilkotut toimintaohjeet, oman pukemisrauhan yms.

2. Rakenteellisina järjestelyinä voidaan käyttää lapsimäärän pienentämistä ryhmässä ja/tai puuttua henkilöstön mitoittamiseen tai rakenteeseen ryhmässä. Keuruulla lapsiryhmää voidaan pienentää anomalla tukea tarvitsevalle lapselle kahdenpaikkaisuus, jotta lapsen oppimista ja kehitystä tukemiseen saadaan resurssia. Kahdenpaikkaisuus haetaan erillisellä kaavakkeella ja päätöksen siitä tekee varhaiskasvatuksen vastaavat. Kahdenpaikkaisuus hakemuksessa tulee käydä ilmi, miten lapsen tuen tarve otetaan huomioon ryhmässä ja ryhmän toiminnassa, sekä miten lapsen tuen tarve otetaan suunnittelussa mukaan.

Kahdenpaikkaisuuden kriteerit

- lapselle on tehty Vasun tuen suunnitelma/lääkehoitosuunnitelma
- psykologin tai muun asiantuntijan lausunto
- diabetes tai muu sairaus, joka vaatii henkilökunnan erityisosaamista ja jatkuvaa huolenpitoa.
- useampia tukitoimia päivittäisessä käytössä
- erityinen huomioiminen ja ohjaaminen ryhmässä (esim. poikkeavan levottomasti tai keskittymättömästi käyttäytyvä lapsi, poikkeavan arka ja vetäytyvä lapsi, lapsi jolla on kommunikoinnin ja ymmärtämisen vaikeutta).
- säännöllinen pienryhmä- ja /tai yksilöohjaus kuntoutussuunnitelman mukaisesti
- tavanomaista perusteellisempi kehityksen seuranta
- tavanomaista tiiviimpi työskentely vanhempien kanssa
- yhteistyö erityistyöntekijöiden ja ulkopuolisten tahojen kanssa
- lapsiryhmän erityispiirteet (koko, koostumus, henkilökuntarakenne yms.)

Henkilöstön mitoittamiseen tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut Keuruun varhaiskasvatuksessa on kaksi erityislastenhoitajaa, jotka sijoitetaan vuosittain, tuen tarpeen mukaan ryhmiin. Tarpeen mukaan ryhmässä voi olla myös avustaja käytössä, kun lapsen tuen tarve on jatkuvaa, säännönmukaista ja arjen sujuvuuden/ turvallisuuden kannalta välttämätöntä.

3. Hyvinvointia tukevana järjestelyinä on sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultointi.

Tuen muodot

Päivittäin käytössä olevat tuen muodot kirjataan lapsen tuen suunnitelmaan. Keuruulla tuen muotoina voi olla mm.

- apuvälineet
- eriyttäminen
- fysioterapia
- kahdenpaikkaisuus ryhmässä?
- kasvatuskeskustelut/ yhteistyö kodin kanssa
- lasten psykiatrian osastojakso
- lasten psykiatrian poliklinikan antama tuki
- leikkiterapia
- musiikkiterapia
- lapsen yksilöllinen ohjaus/ aikuisen henkilökuntainen tuki
- oppimisympäristön muokaus
- pienessä ryhmässä työskentely/ pienryhmätoiminta
- psykologin antama tuki
- puheterapia
- toimintaterapia

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman rakenne ja sen laatimiseen ja arviointiin liittyvät käytännöt tuen aikana

Lapsen tuen suunnitelma laaditaan aina yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Tuen suunnitelma pohjautuu yhteistyöhön ja yhdessä tehtyyn havainnointiin lapsen tuen tarpeista, sekä jo annettujen tukimuotojen riittävyyden arviointia ja tuen konkreettista suunnittelua lapsen arkeen. Tuen suunnitelmassa otetaan huomioon lapsen vahvuudet ja rakennetaan tuki lapsen arkeen hänen vahvuudet ja mielenkiinnonkohteensa huomioon ottaen niin, että se palvelee parhaiten lapsen etua niin varhaiskasvatuksessa kuin kotona.

Lasten ja huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön käytännöt tuen aikana

Yhteistyö vanhempien kanssa tulee olla avointa ja luottamuksellista. Vanhempiin/huoltajiin ollaan yhteydessä, kun huoli on herännyt ja huoltajille kerrotaan, että varhaiskasvatuksen erityisopettajaa voidaan konsultoida tarvittaessa. Kaikki tieto kulkee huoltajien kautta ja jokaiseen siirrettävään/jaettavaan asiakirjaan pyydetään huoltajilta erillinen lupa. Lapsen tukea rakennettaessa osallistetaan myös vanhemmat mukaan toimintaan huomioimalla perhe osana lapsen pääasiallista kasvatusympäristöä. Kodin antama tuki kirjataan lapsen tuen suunnitelmaan.

Monialainen yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa

Eri toimijoiden vastuualueet kirjataan vasun tuen suunnitelmaan ja arvioidaan puolivuositain tai tarpeen mukaan. Lapsen tuki rakennetaan monialaista yhteistyötä hyödyntäen, jotta kaikilla toimijoilla on selvillä samat tavoitteet ja omat vastuualueet.

Toiminta siirtymävaiheessa ja tiedon siirtoon liittyvät käytännöt varhaiskasvatuksen aikana ja siirryttäessä esiopetukseen

Lastentarhanopettaja yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa huolehtii siitä, että tieto kulkee siirtymävaiheessa vanhempien luvalla hoitopaikasta toiseen tai esiopetukseen/ kouluun. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja on siirtymävaiheessa aina mukana, kun lapsella on kirjattu tuen tarve. Muuten ryhmän lastentarhanopettaja/ vastaava työntekijä huolehtii tiedonsiirrosta.

Varhaiskasvatussuunnitelma ja sen liitteenä oleva tuen suunnitelma säilytetään arkistointiohjeiden mukaisesti keskitetysti arkistossa lapsen siirtyessä kouluun. Opetuksen ja kasvatuksen kannalta välttämätön tieto voidaan siirtää ilman vanhempien lupaa.

Tulkitsemis- ja avustamispalveluihin sekä apuvälineisiin liittyvät hallinnolliset käytänteet

Tulkitsemis- ja avustamispalveluista ja apuvälineistä päätetään erityisen tuen päätöksen yhteydessä. Sivistyslautakunta päättää mahdollisista lisäresursseista delegointisäännön mukaisesti.

Lapsen tuen tarpeen arviointiin liittyvät käytännöt

Lapsen tuen tarve arvioidaan puolivuositain ja tarpeen mukaan. Tuen tarpeen arvioimisesta vastaa varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhdessä ryhmän lastentarhanopettajan kanssa. Perhepäivähoidossa varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaa tuen tarpeen arvioimisesta yhdessä perhepäivähoitajan kanssa. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja kutsuu koolle tarvittavan monialaisen yhteistyöryhmän lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi.

Tuen arvioinnissa tulee näkyä mitä tukitoimia lapsen kanssa on käytetty, kuinka pitkään tukitoimet ovat olleet käytössä, onko käytetyistä tukitoimista ollut apua, sekä ovatko tukitoimet olleet riittävät ja tarkoituksenmukaiset. Tärkeää on kirjata kuinka tavoitteet ovat toteutuneet. Arvioinnissa tulee näkyä myös arvioinnin tulos, mitkä tukitoimet ovat olleet riittävät, mitä tukitoimia lisätään ja miten tukea tehostetaan.